

Brief aan alle Nederlandsche Werklieden, leden en geen leden van de Internationale / door Jan Stukadoor, metselaar "onder toezicht gesteld van zijn neef den hulponderwijzer B" ; uitg. door J.J. Cremer

Geschreven in juli 1871.

1e druk: Leeuwarden: H. Kuipers, 1871. 30 p.

2e druk: Leeuwarden: H. Kuipers, 1871. 30 p.

3e druk in: Kleine vertellingen, Fabriekskind en werkman. Leiden: D. Noothoven van Goor, 1878. p. 272-285. Romantische werken, deel 3.

4e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff, ca. 1887. 6e druk. p. 303-315. In het hoofdstuk Gelegenheidsstukken opgenomen na de roman. Vijftig-cents-editie, no. 22.

5e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff, ca. 1890. 7e druk. p. 303-315. In het hoofdstuk Gelegenheidsstukken opgenomen na de roman. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers.

6e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., 1917. 7e druk. p. 303-315. Romantische werken, blauwe serie.

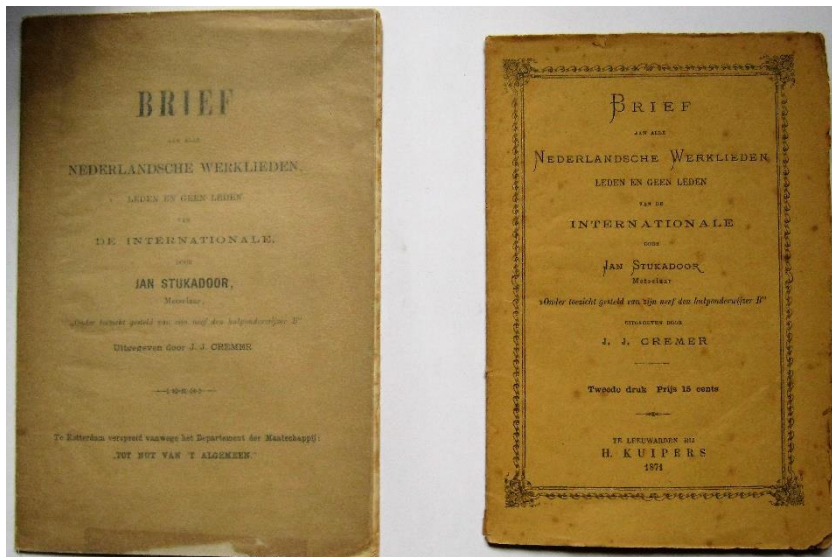
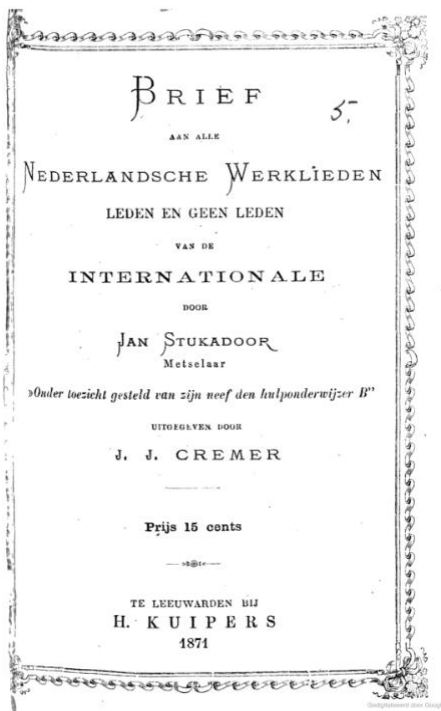
7e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Bibliotheek van Nederlandsche schrijvers. Leiden: A.W. Sijthoff's uitg.-mij., c.a. 1920. 8e druk. P 303-315.

8e druk in: De lelie van 's-Gravenhage. Z.pl., z. uitg., 2013. 500 p. paperback 9783849539993. Print on demand. p.

9e druk: De lelie van 's-Gravenhage. Z.pl., Hardpress, 2016. Kindle edition. Epub. 606 p. Asin: B018P JW83E.

10e druk: De lelie van 's-Gravenhage en andere verhalen. Z.pl., Project Gutenberg, 2020. Ebook 1230004329213. Digitale herdruk van de 7e druk.

11e druk: Delhi India: Abebooks, 2021. Printing in demand.

Nieuwsblad voor den boekhandel 29 augustus 1871:

Ter perse:
BRIEF AAN ALLE NEDERLANDSCHE WERKLIEDEN,
 Leden en geen Leden van de Internationale, door Jan de Stukadoor.
 „Onder toezicht gesteld van zijn neef den hulponderwijzer B.” Uitgegeven door J. J. CREMER. Prijs 50 cents.
 HH. Boekhandelaars, die hiervan in commissie verlangen, gelieven per couvert aan te vragen.
 Leeuwarden, Augustus 1871. [2600]
 H. KUIPERS.

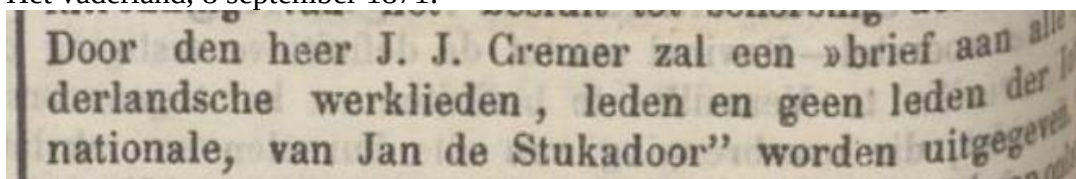
Dragster courant, 7 september 1871:

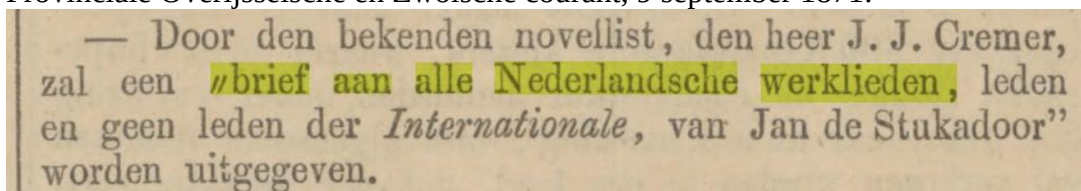
Nieuwsblad voor den boekhandel 8 september 1871:

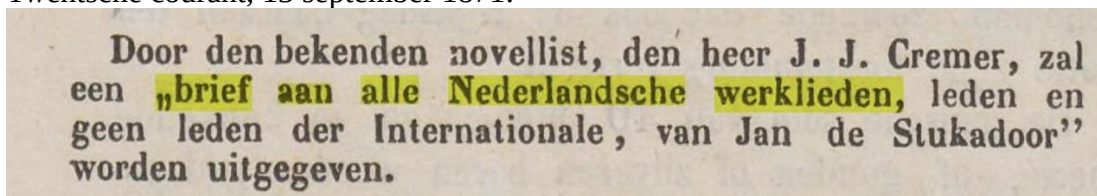
Het vaderland, 8 september 1871:

Provinciale Overijsselsche en Zwolsche courant, 9 september 1871:

Twentsche courant, 13 september 1871:

Dragter courant, 14 september 1871:

Bij A. PLANTINUS, Jz., te *Dragten*, is de in-
teekening opengesteld op een
BRIEF
aan alle Nederlandsche Werklieden,
leden en geen leden der Internationale,
door Jan de Stukadoor,
„onder toezicht gesteld van zijn neef, den hulp-
onderwijzer B”, door
J. J. CREMER.
Prijs 50 Cents.
Uitgave van H. KUIPERS, te Leeuwarden.

Arnhemsche courant, 9 oktober 1871:

Bij J. VAN EOMOND Jr.
J. J. CREMER.
Brief aan alle Nederlandsche Werklieden.
Prijs 15 Cents.

Het volksblad 1871:

Heden komt van de pers:
BRIEF aan alle Nederlandsche Werklieden, Leden en geen-Leden
van de Internationale, door JAN STUCADOOR, Metselaar,
„onder toezicht gesteld van zijn neef den hulponderwijzer B”,
uitgegeven door
J. J. CREMER.
Prijs 15 Cents.
Leeuwarden, October 1871. H. KUIPERS.
GEDRUKT BIJ E. S. WITKAMP, VERANTWOORDELIJK UITGEVER.

Volksblad 1871:

328
*onderwijzer B. Uitgegeven door J. J. Cremer. Prijs
15 Cents.*
De brief is geschreven in een edelen en gezonden
geest, en in den volkston, gelijk slechts Cremer het
bij ons vermag. Wij behoeven bijna niet te verkla-
ren, dat wij de zeer ruime verspreiding van dezen brief
wenschelijk achten.

Opregte Haarlemsche courant, 9 oktober 1871:

* * Heden komt van de pers :
BRIEF aan alle Nederlandsche Werklieden,
 Leden en geen-Leden van de Internationale,
 door JAN STUCADOOR, Metselaar, „onder toezicht
 gesteld van zijn neef den Hulponderwijzer B”, uitge-
 geven door
J. J. CREMER.
 Prijs 15 cents.
 Leeuwarden, October 1871. **H. KUIPERS.**

Het vaderland, 9 oktober 1871:

Heden ontvangen wij een exemplaar van
 J. J. Cremer's nieuwste geschrift: *Brief aan alle Neder-
 landsche Werklieden, leden en geen leden van de Inter-
 nationale, door Jan Stukadoor, Metselaar.* Wij hebben
 dat boekje met het grootste genoegen gelezen. De schr. is
 er bijzonder in geslaagd ons niet alleen de volkstaal,
 maar zelfs de wijze van redeneeren en denken van het volk
 zeer juist weer te geven. Zijn boekje heeft de strekking
 het ongerijmde van het communisme en van de algemeene
 gelijkheid, — »het maatjes-egaal”, zoo als Jan Stukadoor
 het noemt — duidelijk voelbaar te maken. En wij geloo-
 ven, dat hem dit uitstekend gelukt is.

Leeuwarder courant, 10 oktober 1871:

Heden komt van de pers :
 BRIEF aan alle Nederlandsche Werklieden,
 Leden en geen-Leden van de Internationale,
 door JAN STUCADOOR, Metselaar, „onder
 toezicht gesteld van zijn neef den hulponder-
 wijzer B”, uitgegeven door
J. J. CREMER. Prijs 15 Cents.
 Leeuwarden, October 1871. **H. KUIPERS.**

Algemeen handelsblad 11 oktober 1871:

Geleerde betoogen zullen ter bestrijding der wanbegrippen, die thans door geheel Europa onder de handwerkslieden worden verspreid, weinig vermogen, omdat zij of in het geheel niet gelezen worden, of zooal gelezen, toch niet begrepen worden door diegenen, op wie zij indruk moeten maken. Het is daarom een uitmuntend denkbeeld geweest van den heer J. J. Cremer, om in volkstaal tot het volk te spreken in *den brief van Jan Stukadoor, metselaar, aan alle Nederlandsche werklieden, leden of geen leden van de Internationale*, welke bij H. Kuipers te Leeuwarden verschenen is. Onze eenige **Cremer**, die zoo goed de taal en de denkwijze der Betuwsche bevolking heeft afgeluisterd, heeft hier een nieuw bewijs gegeven, hoe hij weet te denken en te schrijven in den geest van onze wakkere en onbevooroordeelde werklieden, die wel op hooger loon en op verbetering van stand aandringen en zich om dat te verkrijgen vereenigen willen, maar in *gerechtigheid*, dus zonder te luisteren naar de opruiende taal van de *Internationale*. Ieder werkgever zorge, dat een of meer exemplaren van *Jan Stukadoor's Brief* onder zijne werklieden de ronde doe.

Schiedamsche courant 14 oktober 1871:

De bekende, uitstekende, novellist, de heer J. J. Cremer, heeft in een *Brief aan alle Nederlandsche Werklieden* enz. enkele behartigingwaardige wonden gegeven.

De heer Cremer laat hier een werkman spreken tot, of liever schrijven aan zijne kameraden, aan Nederlandsche werklieden, leden en geen-leden der Internationale. Hij Jan Stukadoor, metselaar, toont hier op zijne wijze en in zijne taal aan hoe de voorspiegelingen der Internationale tot verbetering van het lot des werkman, van nul of geringe waarde zijn, maar dat de werkman voornamelijk door eigen wilt, door zorg en spaarzaamheid gebaat wordt. Jan heeft het voorrecht een flinke degelijke vrouw te hebben, die het huishouden goed in orde houdt, de kinderen met een goet voorbeeld voorgaat en met recht eene trouwe gade en moeder is. Daarenboven bezit die vrouw een helder, gezond verstand en kan alzo Jan, waar hij al eens een oogenblik geneigd is om naar valsche vrienden te luisteren, door welmeenende en gezonde degelijke taal hiertegen waarschuwen. En Jan zelf is ganach niet van gezond verstand onthut. Hoe het gaan zou, wanneer men eens tot gelijke verdeling van goederen overging, schetst hij al heel aardig en juist, en wij stemmen het Jan toe, als hij zegt: „Zie je, zoo'n stand van gelijkheid is onmogelijk.“

Jan weet ook heel goed dat verschillende standen noodig en nuttig zijn en zet dit op begrijpelijke wijze uiteen; o. a.

is onmogelijk."

Jan weet ook heel goed dat verschillende standen noodig en nuttig zijn en zet dit op begrijpelijke wijze bijeen: o. a. op bladz. 15: „Nou vraag ik je, jongens, als alles maatjes ogaal-commun was, hoe zou je dan *hulp* krijgen als je ziek lei, en recht krijgen als een gemeene rakker je bij avond of ontijd een loer had gedraaid?"

De bewering dat bezitting diefstal zou zijn, verklaart Jan voor onzin, en hieldert dit door, voorbeelden, uit het leven gegrepen op: „Nee, als bezitting diefstal is, dan, zeg ik tegen Jans, kunnen ze jou gouwe belten, die ik eens met een extra verdiende, ook wel diefstal noemen."

Hoe zonder bezit van groote kapitalen ook geen groote en belangrijke werken tot stand kunnen komen, ziet Jan heel goed in. „Die heele rijke lui zitten met den aap, en spikkleeren daarmee in wijsheid, of domheid net zoo lang, totdat ze, bijvoorbeeld een spoorweg moeten aanleggen, of een Haarlemmermeer moeten leegmalen — nog al geen kleinigheid! — of totdat ze op groote aphaal werkmanswoningen gaan bouwen." Hij erkent ook met dankbaarheid dat men tegenwoordig wat overheeft voor den werkman.

Oer, de quaestie van hooger loon, zegt Jan: „*eekt hooger loon en verbetering van je stand in de gerechtigheid*," doch erkent tevens dat in verhooging van loon alleen de voorspoed nog niet zit.

Aansluiting aan goede Werklieden-vereenigingen, zooals onder anderen die te Utrecht, welke orde, vrijheid en recht in hare banier voert, acht Jan zeer goed, „waar we" zoo zegt hij, „ons eigen belang naar wet en recht kunnen bespikkuloeren." Doch hij waarschuwt verstandig tegen overdreven *zwaarte*ingen. „Maar jongens, denkt niet dat je er dadelijk geld mee krijgen en vet van worden zult. Lurid Werk je niet, dan eet je niet; en werk je niet en eet je tuch, dan ben

gezonde, degelijke taal niet tegen waarschynen. En Jan zelf is gansch niet van gezond verstand onthout. Hoe het gaan zou, wanneer men eens tot gelijke verdeeling van goederen overging, schetst hij al heel aardig en juist, en wij stemmen het Jan toe, als hij zegt: „Zie je, zoo'n stand van gelijkheid is onmogelijk.“

Jan weet ook heel goed dat verschillende standen noodig en nuttig zijn en zet dit op begrijpelijke wijze bijeen; o. a. op bladz. 15: „Nou vraag ik je, jongens, als alles maats ogaal-commun was, hoe zou je dan hulp krijgen als je ziek lei, en recht krijgen als een gemeene rakker je bij avond of ontijd een loer had gedraaid?“

De bewering dat bezitting diefstal zou zijn, verklaart Jan voor onzin, en hieldert dit door, voorbeelden, uit het leven gegrepen op: „Nee, als bezitting diefstal is, dan, zeg ik tegen Jans, kunnen ze jou gouwe bellen, die ik eens met een extra verdiende, ook wel diefstal noemen.“

Hoe zonder bezit van groote kapitalen ook geen groote en belangrijke werken tot stand kunnen komen, ziet Jan heel goed in. „Die heele rijke lui zitten met den aap, en spikkelessen daarmee in wijsheid of domheid net zoo lang, totdat ze, bijvoorbeeld een spoorweg moeten aanleggen, of een Haarlemmermeer moeten leegmaken — nog al geen kleinigheid — of totdat ze op groote schaal werkmanswoningen gaan bouwen.“ Hij erkent ook met dankbaarheid dat men tegenwoordig wat overheeft voor den werkman.

Oer de kwestie van hooger loon zegt Jan: „zoekt hooger loon en verbetering van je stand, in de gerechtigheid“, doch erkent tevens dat in verhooging van loon alleen de voorspoed nog niet zit.

Aansluiting aan goede Werklieden-vereenigingen, zooals onder anderen die te Utrecht, welke orde, vrijheid en recht in hare banier voert, acht Jan zeer goed, „waar we“ zoo zegt hij „ons eigen belang naar wet en recht kunnen bespikku-

Bij de zitting van bestuurders voor de volksvoorlezingen, gisteren tusschen twaalf en één uur gehouden, zijn al de driehonderd kaarten, die beschikbaar gesteld waren, genomen en zijn verscheidene personen te vergeefs gekomen. Dit blijk van ingenomenheid met deze nuttige lezingen regtvaardigt ten volle de verwachting omtrent de behoefte, die er aan bestond. Ongetwijfeld zullen de vergaderingen, die weder aanstaanden Zaterdag gaan beginnen, een druk bezoek ondervinden. Naar wij vernemen zal deze eerste bijeenkomst hoofdzakelijk gewijd zijn aan de brief van Jan Stucadoor, door onzen beroemden novellist J. J. Cremer.

Bataviaasch handelsblad, 21 oktober 1871:

— Door den bekenden novellist, den heer J. J. Cremer, zal een „brief aan alle Nederlandsche werklieden, leden en geen leden der Internationale, van Jan de Stukadoor” worden uitgegeven.

Stads- en dorpskroniek van Friesland, 25 oktober 1871:

25 Oct. Verschenen bij H. Suringar te Leeuwarden: Brief aan alle Nederlandsche werklieden, leden en geen leden van de Internationale door Jan Stucadoor, metseelaar, onder toezicht gesteld van zijn neef den hulponderwijzer B., uitgegeven door J. J. Cremer.

Nieuws van den dag 28 oktober 1871:

den Brief van Jan Stukadoor.

I.

Jan Stukadoor is een metselaarsknecht en heeft een brief geschreven aan alle Nederlandsche werklieden, leden en geen-leden van de Internationale, dien ge voor 15 cents bij den boekhandelaar koopen kunt en waarover ik wel een woordje wensch te zeggen.

Als ge zijn brief reeds gelezen hebt, och! dan is voor u dit artikeltje overbodig. Maar misschien hebt ge er nog geen kennis mee gemaakt, misschien wordt hierdoor uwe aandacht gevestigd op iets, wat ge niet onopgemerkt moogt laten voorbijgaan. Ik ben tevreden, wanneer dit laatste bereikt wordt.

Vreest niet, Mijnheer en Mevrouw! dat ge u encanailleeren zult, door naar dien metselaarsknecht te luisteren. Ge kent den Heer J. J. **Cremer**. Ge hebt hem zijn geestige novellen hooren of zien voordragen — ik laat aan u de keus van het woord — en ge hebt genoten.

De Heer **Cremer** heeft de taak op zich genomen om dit boekje, waarover de brave werkmans „meer als een verreljaar doende” was, in het licht te geven. Als ge na de lezing

dersbewegingen onzer dagen, de Internationale en wat dies meer zij. Wederom niet langs den weg van afgetrokken redeneering of diepzinnige bespiegeling. Hij schrijft een brief, zooals een man uit het volk, een ambachtsman, die met zijn eenvoudig gezond verstand over de dingen heeft nagedacht, dit zou gedaan hebben, en zendt dien brief de wereld in, met de hoop, dat de Nederlandsche werklieden het schrijven van Jan Stukadoor ter harte zullen nemen. Ik deel die hoop volkomen. Ik heb er goede verwachting van en tracht door deze aankondiging daartoe mede te werken.

Wat zal ik er nu van zeggen? Zal ik naar de gewoonte van sommige recensenten beginnen met prijzen, om straks aan het vitten te gaan? Ik vrees, dat de menschen om het afgekeurde den welverdienden lof zouden vergeten. Ik begin veel liever met op een enkele fout te wijzen en daarna heel veel goeds te zeggen van dit boekje. Die fout bestaat hierin, dat de zienswijze van Jan Stukadoor wat al te optimistisch is. Wat dunkt u, als deze brave metselaar zegt, dat lekker eten maar lare is, dat wijn niet versterkend mag heeten, dat ge „met de oogen dicht geen onderscheid tusschen water en wijn” kunt proeven, zoodat er bij lekker wel „voor een stooter verbeelding” bij komt?

lusten en het water komt hem wel eens in den mond, als hij daaraan denkt, maar hij heeft er een neef aan dood, die de eeuwigheid inging, van binnen zoo zwart als een schoorsteen. Daarom als je van de klare zwart worden kunt, dan heeft Jan het er niet op. Maar bovenal heeft Jan veel te danken aan Jaus, zijn vrouw, een knap wijf en — wat veel meer zegt — een goed wijf ook, helder en zuinig en vroolijk altoos, schoon ze wel eens pruttelt over de belasting op de zeep.

Een paar kamersaads trachten Jan over te halen lid te worden van de Internationale. 't Dunkt hem in den beginne zoo kwaad niet. 't Is ook zoo schoon, wat zij hem voorspiegelen. De Internationale wil den toestand van den werkmans verbeteren. Door haar toedoen zal men een tijd beleven, waarin het wezen zal „allemaal gladweg een slag, en allemaal krek evenveel centen op zak.” „Ook de centen van den Koning moesten we verdeelen” — zei men tot hem — „en van de Prinsen. Alle grootheid naar de weerlich; dat was nou het communisme.” Als alle werklieden hier te lande lid waren dier vereeniging en de kans schoon stond om den slag te slaan, dan zou men dat lolletje beginnen. „Dan gooien we bij al dat groote volk lekkerties de glazen in en houwen acht

vervolg:

was, in het licht te geven. Als ge na de lezing van onze **Cremer** en Jan Stukadoor zijn een en dezelfde persoon, zal ik u niet tegenhouden; maar luistert naar hetgeen de Heer **Cremer** over de sociale quaestie te zeggen heeft.

De Heer **Cremer** is iemand, die romans en novellen schrijft; de laatste op vele plaatsen in ons vaderland voor een altoos talrijk publiek voordraagt. Novellen, zoo geestig, zoo schoon, dat men hem — en ik meen te recht — onzen besten novellist genoemd heeft. Van vader Cats heeft iemand gezegd, dat hij door zijn geschriften meer blinden tot het licht heeft gebracht, meer dartelen tot schamen, dan alle dichters samen. Tegen de juistheid dier uitspraak zal ik thans niets zeggen en ik denk er ook niet aan den Heer **Cremer** met vader Cats te vergelijken — maar we mogen met evenveel recht beweren, dat de Heer **Cremer**, met zijn geschriften, ontzaglijk veel nut gesticht heeft. Als hij naar de pen greep, is 't hem meestal te doen geweest om de ondeugd te bestrijden, de liefde tot de deugd aan te kweeken, in hart, in huis, in maatschappij. Hij ijverde in der tijd voor de Maatschappij van wel-dadigheid, over het lot der arme fabrieks-kinderen. Tegen preventieve gevangenis heeft

een stooter verbeelding” bij komt?

Ik zou u echter voor een onverdragelijk mensch moeten houden, als ge om deze reden geringen dunk gingt koesteren van het boekje van den heer **Cremer**. Deze fout wordt roimschoots opgewogen door het vele goede, het nitmuntende geestig gezegde, dat daarin te vinden is en daaruit ter harte moet worden genomen. Men dient mij hierin op mijn woord te gelooven. Liefst schreef ik geheele bladzijden af — maar ge weet wat nog onlangs in de *Kleine Courant* over letterkundigen eigendom geschreven werd, en ik zou op die wijze mijn doel zeker niet bereiken. Gij moet den brief van Jan Stukadoor zelf koopen en in zijn geheel lezen. Deelde ik u te veel daaruit mede, gij zoudt denken er al genoeg van te weten en ik zou een even groote dwaasheid begaan, als iemand die zijn eigen glazen ingooit.

Toch zal ik het een en ander van wat Jan Stukadoor schrijft oververtellen, als een proefje van het genot, dat u wacht, wanneer ge dit boekje koopt en leest.

Jan Stukadoor dan is metselaarsknecht van zijn ambacht. Met zijn vrouw, zijn oude moeder en vijf kinderen moet hij van gemid-

vervolg:

zich met 1°. November e. k. op dit blad abonneeren, ontvangen de nummers van 1° tot dien datum gratis.

De directie herinnert dat men voor eene wekelijksche uitgaaf van 15 cents in Amsterdam, en 17½ cents in iedere andere plaats hier te lande, dit blad dagelijks franco in eigendom ontvangt.

Over den Brief van Jan Stukadoor.

I.

Jan Stukadoor is een metselaarsknecht en heeft een brief geschreven aan alle Nederlandsche werklieden, leden en geen-leden van de Internationale, dien ge voor 15 cents bij den boekhandelaar koopen kunt en waarover ik wel een woordje wensch te zeggen.

Als ge zijn brief reeds gelezen hebt, och! dan is voor u dit artikelje overbodig. Maar misschien hebt ge er nog geen kennis mee gemaakt, misschien wordt hierdoor uwe aandacht gevestigd op iets, wat ge niet onopgemerkt moogt laten voorbijgaan. Ik ben tevreden, wanneer dit laatste bereikt wordt.

Vreest niet, Mijnheer en Mevrouw! dat

hij de punt van zijn degen gekeerd; onlangs nog schreef hij om ons het verfoeilijke van den oorlog te doen gevoelen, enz. enz. En dat alles niet in dorren betoogtraant, maar aanschouwelijk van voorstelling, op een zoo aangrijpende wijze als... ja, als alleen onze **Cremer** dat kan. Nu doet hij ook zijn stem hooren in de sociale quaestie, over het lot van den Nederlandschen werkmán, de arbeidersbewegingen onzer dagen, de Internationale en wat dies meer zij. Wederom niet langs den weg van afgetrokken redeneering of diepzinnige bespiegeling. Hij schrijft een brief, zooals een man uit het volk, een ambachtsman, die met zijn eenvoudig gezond verstand over de dingen heeft nagedacht, dit zou gedaan hebben, en zendt dien brief de wereld in, met de hoop, dat de Nederlandsche werklieden het schrijven van Jan Stukadoor ter harte zullen nemen. Ik deel die hoop volkomen. Ik heb er goede verwachting van en tracht door deze aankondiging daartoe mede te werken.

Wat zal ik er nu van zeggen? Zal ik naar de gewoonte van sommige recensenten beginnen met prijzen, om straks aan het vitten te gaan? Ik vrees, dat de menschen om het afgekeurde den welverdienden lof zouden vergeten. Ik begin veel liever met op een enkele

deld negen gulden in de week leven. Het is dus ook bij hem geen vetpot. Extraatjes, als suiker in de koffie, komen maar bij enkele feestelijke gelegenheden voor. Maar Goddank! hij heeft nog nooit honger gekend. Vraagt ge hem hoe hij met zijn vrij sober loon dat heeft weten aan te leggen, hij antwoordt u, „dat zit hem hier in, dat ik niet drink of zuip.” Hij zou wel een borrel lusten en het water komt hem wel eens in den mond, als hij daaraan denkt, maar hij heeft er een neef aan dood, die de eeuwigheid inging, van binnen zoo zwart als een schoorsteen. Daarom als je van de klare zwart worden kunt, dan heeft Jan het er niet op. Maar bovenal heeft Jan veel te danken aan Jans, zijn vrouw, een knap wijf en — wat veel meer zegt — een goed wijf ook, helder en zuinig en vroolijk altoos, schoon ze wel eens pruttelt over de belasting op de zeep.

Een paar kamernaads trachten Jan over te halen lid te worden van de Internationale. 't Dunkt hem in den beginne zoo kwaad niet. 't Is ook zoo schoon, wat zij hem voorspiegelen. De Internationale wil den toestand van den werkmán verbeteren. Door haar toedoen zal men een tijd beleven, waarin het wezen zal „allemaal gladweg een slag.

vervolg:

Vreest niet, Mijnheer en Mevrouw! dat ge **Cremer** nalleeren zult, door naar dien metselaarsknecht te luisteren. Ge kent den Heer **Cremer**. Ge hebt hem zijn geestige novellen hooren of zien voordragen — ik laat aan u de keus van het woord — en ge hebt genoten.

De Heer **Cremer** heeft de taak op zich genomen om dit boekje, waarover de brave werkmán „meer als een vereljaar doende” was, in het licht te geven. Als ge na de lezing zegt: onze **Cremer** en Jan Stukadoor zijn een en dezelfde persoon, zal ik u niet tegenpreken; maar luistert naar hetgeen de Heer **Cremer** over de sociale quaestie te zeggen heeft.

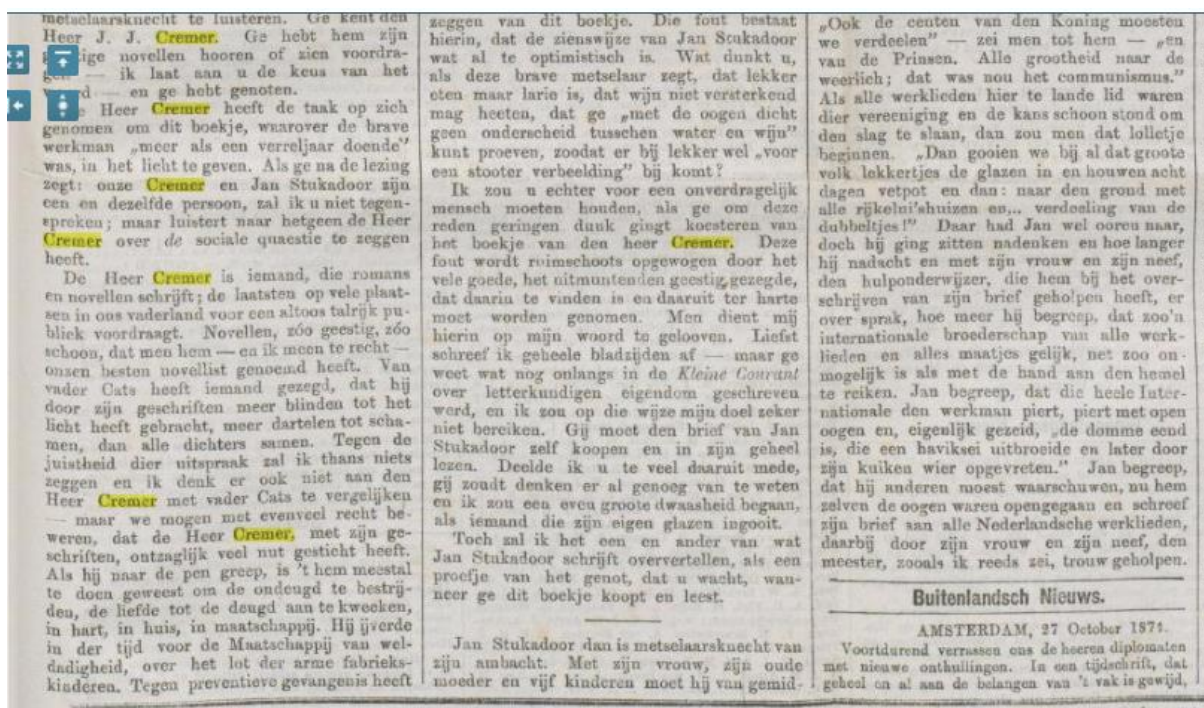
De Heer **Cremer** is iemand, die romans en novellen schrijft; de laatste op vele plaatsen in ons vaderland voor een altoos talrijk publiek voordraagt. Novellen, zoo geestig, zoo schoon, dat men hem — en ik meen te recht — onzen besten novelist genoemd heeft. Van vader Cats heeft iemand gezegd, dat hij door zijn geschriften meer blinden tot het licht heeft gebracht, meer dartelen tot schamen, dan alle dichters samen. Tegen de juistheid dier uitspraak zal ik thans niets zeggen en ik denk er ook niet aan den Heer **Cremer** met vader Cats te vergelijken — maar we mogen met evenveel recht be-

geten. Ik begin veel liever met op een enkele fout te wijzen en daarna heel veel goeds te zeggen van dit boekje. Die fout bestaat hierin, dat de zienswijze van Jan Stukadoor wat al te optimistisch is. Wat dunkt u, als deze brave metselaar zegt, dat lekker eten maar larie is, dat wijn niet versterkend mag heeten, dat ge „met de oogen dicht geen onderscheid tusschen water en wijn” kunt proeven, zoodat er bij lekker wel „voor een stootje verbeelding” bij komt?

Ik zou u echter voor een onverdragelijk mensch moeten houden, als ge om deze reden geringen duuk giugt koesteren van het boekje van den heer **Cremer**. Deze fout wordt ruimschoots opgewogen door het vele goede, het uitmuntende geestig gezegde, dat daarin te vinden is en daaruit ter harte moet worden genomen. Men dient mij hierin op mijn woord te gelooven. Liefst schreef ik geheele bladsijden af — maar ge weet wat nog onlangs in de *Kleine Conrant* over letterkundigen eigendom geschreven werd, en ik zou op die wijze mijn doel zeker niet bereiken. Gij moet den brief van Jan Stukadoor zelf koopen en in zijn geheel lezen. Deelde ik u te veel daaruit mede, gij zoudt denken er al genoeg van te weten en ik zou een even groote dwaasheid begaan, als iemand die zijn eizen glazen insooit.

het wezen zal „allemaal gladweg een slag, en allemaal krok evenveel centen op zak.” „Ook de centen van den Koning moesten we verdeelen” — zei men tot hem — „en van de Prinsen. Alle grootheid naar de weerlich; dat was nou het communisme.” Als alle werklieden hier te lande lid waren dier vereniging en de kans schoon stond om den slag te slaan, dan zou men dat lolletje beginnen. „Dan gooien we bij al dat groote volk lekkertjes de glazen in en houwen acht dagen vetpot en dan: naar den grond met alle rijkelui'shuizen en... verdeeling van de dubbeltjes!” Daar had Jan wel ooren naar, doch hij ging zitten nadenken en hoe langer hij nadacht en met zijn vrouw en zijn neef, den hulponderwijzer, die hem bij het overschrijven van zijn brief geholpen heeft, er over sprak, hoe meer hij begreep, dat zoo'n internationale broederschap van alle werklieden en alles maatjes gelijk, net zoo onmogelijk is als met de hand aan den hemel te reiken. Jan begreep, dat die heele Internationale den werkmán piert, piert met open oogen en, eigenlijk gezegd, „de domme eend is, die een haviksei uitbroede en later door zijn kuiken wier opgevreten.” Jan begreep, dat hij anderen moest waarschuwen, nu hem zelve de oogen waren opengegaan en schreef zijn brief aan alle Nederlandsche werklieden.

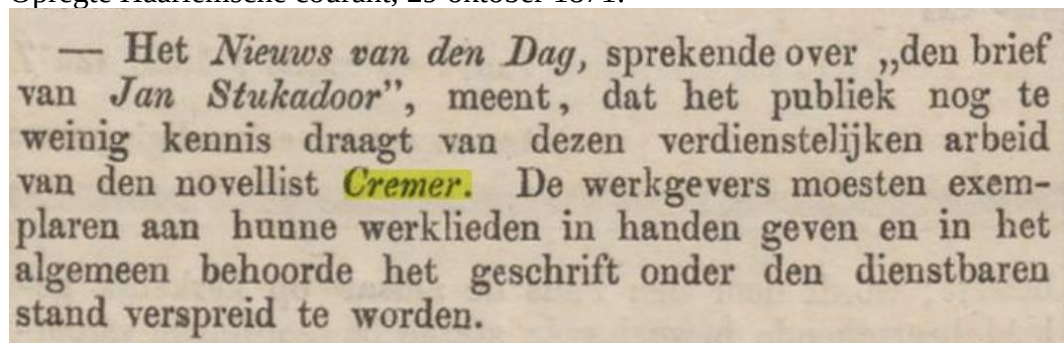
vervolg:

Leeuwarder courant, 29 oktober 1871:

Opregte Haarlemsche courant, 29 oktober 1871:

Opregte Haarlemsche courant, 31 oktober 1871:

Leeuwarder courant, 3 november 1871:

BOEKAANKONDIGING.

Brief aan alle Nederlandsche werklieden, leden en geen leden van de Internationale, door JAN STUCADOOR, metselaar, onder toezicht gesteld van zijn neef den hulponderwijzer B," uitgegeven door J. J. CREMER, prijs 15 cent. Te Leeuwarden bij H. Kuipers.

Dat de heer **Cremer** niet alleen uitstekend novelist en spreker is, maar ook in de echte volkstaal weet te schrijven, getuigt bovenstaande „brief" waarvan de lezing ons aangenaam en onderhoudend was. Hij kleedt de Internationale, Communalisten en Communisten totaal uit en weet in bevattelijken trant volkshuishoudkundige waarheden in het licht te stellen. Mogen in het geschrift hier en daar meer bepaald Haagsche toestanden worden besproken, wat hij zegt is daarom niet minder algemeen van toepassing. Dat reeds het vijfde 1000tal exemplaren van het geschrift ten perse is, bewijst hoe de woorden van Cremer ingang bij het volk weten te vinden. Ieder werkman echter diende den brief in zijn bezit te hebben. De geringe prijs van 15 cent moge daartoe medewerken.

onbekend, november 1871:

Wij ontvangen een woordje aan meneer J. J. **Cremer** of liever Jan Stukadoor door Piet Schaver," waarin de toestand van de arbeidende klasse besproken en de redenering van den heer **Cremer** weerlegd worden.

Wij zullen Jan Stukadoor en Piet Schaver hun geschil laten uitmaken. Gaarne nemen wij kennis van hetgeen over die quaestie geschreven wordt, maar van dezen vorm zijn wij niet gediend. Als de schrijvers zich de moeite niet geven om hunne gedachten in het hollandsch uit te drukken, geven wij ons de moeite niet om ze te lezen. Zoo zij zich echter verbeelden dat deze foutive opstellen beter tot het verstand van den ambachtsman doordringen, dan bedriegen zij zich. De werkman zal er zich eer door gekrenkt gevoelen dat men op die kinderachtige wijze het woord tot hem voert. Onder populaire geschriften verstonden wij tot dusverre iets anders, dan boeken geschreven in het dialect der achterbuurt, en redeneringen in die taal hebben in ons oog volstrekt niet meer kans op invloed dan duidelijke, goed hollandsche opmerkingen.

Alphabetische naamlijst 1871:

— Brief aan alle Nederlandsche werklieden, leden en geen leden van de Internationale, door Jan Stukadoor. Onder toezicht gesteld van zijn neef, den hulponderwijzer B. 1e en 2e dr. Leeuw., H. Kuipers. (30) post-8o. „ 0.15.

Nederland en kolonisatie naar Suriname 1872:

„neen; overal elders *wel*, alleen in Nederland, in het gezonde Nederland, *niet*.

Heer Aesculaap werd boos op ons, maar wij vragen aan ieder onpartijdige: was het onze schuld? Wij — die zelve onpartijdig zijn — antwoorden, „neen“, en van ieder ander verwachten wij hetzelfde antwoord.

Zulke aardigheden — treurige aardigheden voorwaar! — hebben dikwijls plaats; zoogenaamd „fijn beschaafde“ mannen stellen zich vaak zoo naïf aan, dat men onwillekeurig denkt aan „Gerrit en Gijs Meeuwssen *), of andere dergelijke figuren.

*) Wij bevelen ieder belangstellende ter lezing aan: „Twee Indiaansche bekkens uit de kolonie Suriname“; akademisch proefschrift van J. van West. Leiden, Firma Jacs. Hazenberg, Corn. zoon. 1870.

*) Zie Cremer's Betuwsche novelle: „Een Betuwsch landman met zijn zoon op reis naar de Amsterdamsche kermis.“

Wij hebben den brief van Jan Stucadoor gelezen; het speet ons zeer dat dit „geniale prul“ van de hand van onzen eersten novellist was. Een man als Cremer staat het vooral niet mooi zijn genie te gebruiken om het volk te misleiden. Als Cremer het volk wil waarschuwen tegen de „Internationale“, moet hij *eerst* vertellen wat deze instelling eigenlijk wil, en *dan* het kwaad — zoo het bestaat — aanwijzen; maar hij moet niet zoo oneerlijk wezen van de „afdwalingen en misbruiken“ voor te stellen als het *wezen* der zaak. Mishandeling van den Javaan is een afwijking van het „Cultuurstelsel“; begrijpt ge dat Cremer?

Op een vergadering hoorden we eens deze redeneering: „wanneer men een zaak misbruikt, en dat misbruik is *kwaad*, dan moet noodwendig de misbruikte zaak in beginsel *goed* zijn.“ Blijkbaar een sophisme, maar toch aardig.

Stemmen voor waarheid en vrede 1923:

Tegen de Internationale werd ook opgericht het Nederlandsch Werkliedenverbond als nationale, neutrale vakvereeniging. Cremer maakte er nog al reclame voor in zijn: „Brief aan alle Nederlandsche Werklieden.... door Jan Stucadoor“ en „Antwoord van Jan Stucadoor aan Piet Schaver“, waarin hij op een zeer dwaze wijze de Internationale aanvalt.

De arbeidende klasse in Nederland in de Negentiende eeuw, 1925:

aan te brengen verhaasten. Van de ellende der arbeiders, die loonsverhooging verlangen, hooren wij soms iets, maar wij zien er niets van. Kinderarbeid, arbeid in ongezonde fabriekslokalen, schijnt bekend te zijn, maar wordt ons niet getoond. Naar zijn inhoud was dus deze roman weinig geschikt om bij het Nederlandsche volk het besef te wekken dat een breede volkslaag, die onderdrukt werd, bescherming behoefde; veeleer kan Cremer's boek aanleiding geven tot de opmerking, dat in de praktijk de meeste patroons wel minder bruut en gemeen zouden zijn dan Degen ¹⁾.

Hoe weinig Cremer gepraedisposeerd was, de Dickens van Nederland te worden, toont zijn zonderlinge Brief van Jan Stukadoor. De metselaar, dien hij daarin ten tooneele voert, waarschuwt in zijn „brief" zijne kameraden tegen de Internationale, die absolute gelijkheid wil, met argumenten als: dan zouden de bestaande steden eerst moeten worden afgebroken, en ieder zou vervolgens van de afbraak zijn eigen huisje moeten opbouwen; graaf X zou dus, stel je voor, ook aan 't steenenbikken moeten gaan. . . . „Nee jongens, de standen . . . dat zit hem in de verscheidenheid van hersens en het maaksel van de menschen" ²⁾. Men vergelijke hiermede nog eens de boven beschreven houding van Van Koetsveld tegenover de Internationale.

En Multatuli? Hij heeft met scherpe oogen den gedrukten toestand der lagere volksklassen gezien; hij sprak zijn ceterum censeo uit: „dat de ellende des volks moet worden uitgeroeid" ³⁾. Hij betoogde, dat de Nederlandsche werkman onvoldoende was gevoed — men denke aan het budget van den Amsterdamschen zaagmolenknecht — en dat drie vierden van Amsterdams bevolking slechter was gehuisvest dan een rechtgeaarde Noordhollandsche koe

¹⁾ Dat Cremer's fantasie in dezen roman niet kon steunen op de Nederlandsche werkelijkheid, zooals De Vooy's (De sociale roman enz., p. 31) meent, is niet geheel juist: de stakingstijd had in '73, naar wij zullen zien, reeds ingezet. Specifiek Nederlandsch, en niet uit Engelsche romans overgelopen, is de domheid en de onkunde, die Cremer's arbeiders kenmerkt. Iets wat op organisatie lijkt missen ze totaal en de moesten kunnen leeren noch schrijven.

²⁾ **Brief aan alle Nederlandsche werklieden**, leden en geen leden van de Internationale, door Jan Stukadoor, metselaar (1871), p. 10, 11, 23.

³⁾ *Ideeen*, 2e Bundel, passim.

Hugo Sander – Jacob Cremer. Haarlem etc.: J.H. Gottmer, 1952. p. 76-79.
ABEbooks, 2021:

Jan Stukadoor (1871) > Brief aan alle Nederlandsche Werklieden, leden en geen leden van...

Brief aan alle Nederlandsche Werklieden, leden en geen leden van de Internationale

Jacobus Johannes Cremer, Jan Stukadoor (1871)

Publicatiedatum: 2021

Afdrukken op aanvraag

NIEUW CONDITIE: NIEUW ZACHTE KAFT

Bewaar voor later

Uit True World of Books (Delhi, India)

AbeBooks Verkoper sinds 06 december 2017 Verkopersbeoordeling ★★★★★

Bekijk de items van deze verkoper

Hoeveelheid: 10

Koop nieuw

£ 11,34

Valuta omrekenen

Verzending: Gratis

verzending

Van India tot het Verenigd Koninkrijk

Bestemming, tarieven & snelheden

Verkoper geaccepteerde
betaalmethoden

Automatische incasso (persoonlijk
geautoriseerde betaling)

PayPal

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 11 juli 2023.